עלויי קא מעלי ליה. שהיתה מ״ס קמומה בלוחות אבל מ״ס פתוחה לא היתה בלוחות כדמפרש מנלפך לופיס אמרוס וכיון דאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך שבלוחות בנם היו עומדים לא אפשר לאוקומיה אלא בקמומה דהואיל והכתב היה נראה משני עבריהם היה לה ליפול אם לא שבנם היה עומד אבל פתוחה אין בה בם ע״כ מנלפך דרבי ירמיה דאמר לופיס אמרוס בפתוחים קאמר. יש שמקשין סוגיא זו על סוגיא דאמר בתגילה[ט] דרמיגן הא דר׳ ירמיה אהא דרב חסדא אלמא תרוייהו בקמומין ואין זו קושיא שכן דרך הס״ם המקשן מהפך הסברא כאן כדי שיקשה ומקוס אחר מהפכו לפי הקושיא ואי הוה בעי התם לתרוצי כי איתמר דרב חסדא בקמומין ודר׳ ירמיה בפתוחין הוה מתרץ ליה אלא מידוצא מעליא שני ליה התם וה״נ: **מיהוה הוה.** תרוייהו ולא (כ) ידעי הי באמצע תיבה כו׳: **ונקרא מבחוץ.** האותיות הפוכות והתיבה הפוכה ולא אשמועינן אלא שהיה המקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מ״ס וסמ״ך בגם: **נבוב בסר סרו.** לא היו בלוחות אלא תיבה בעלמא נקט: **אלף ביגה.** למוד תורה: **מ״ע פשיט כרעיה דגימ״ל לגבי דלי״ת.** ולא לגבי כי״ת: **מ״ע פשיט כרעיה דדלי״ת לגבי גימ״ל.** ולא לגבי ה״א שמושכה קלת לגד גימ״ל: **דלימליה ליה.** עני נפשיה ולא יטרימנו לנעל הבית לרוץ אחריו: **ה״ו.** כמו אני והו (סוכה דף מה.) שמות הס: **ומעיב לך.** היינו טי״ת: **ירושה.** היינו יו״ד: **כפר.** היינו כ״ף: **לעולם הבא.** היינו למ״ד: **מאמר פסוח ומאמר פסוח.** יש דברים שנתן רשות לדורשן ויש שאתה מצווה לסותמן כגון מעשה מרכבה: **נאמן כפוף.** אדם בשר צריך להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט וחקוף לעולם הבא: **פימנים.** של סדר שמועות דתנא או אמורא בגירסא אלא תשכח אחת מהן כגון אלו שבש״ס: **פה פסוח.** בשעת המבנסים פזרי[1]: **פה פסוח.** בשעת המפזרים כנסי[2] אם יש גדול ממך: **במנוד ראש.** בדתת ועניה יתירה: **מ״ע מהדר אפיה דקו״ף מרי״ש.** ליתנא דמעליא הוא שאחוריו של רי״ש לגבי הקו״ף. שאין הקב״ה רוצה להסתכל בפני רשע: **פגת דקו״ף.** כמין זי״ן שעושין בסופו של גג קו״ף: **כרעיה דקו״ף אליא.** שאינה נדבקת עם גגה: **ליעול בסך.** יקיף מתת רגלי הקו״ף ויכנס בפתח של ימין: **מסייעין אותו.** ומכינין לו פתח: **הוא יליך.** מעצמו ילך לא יסייעוהו ולא ימנעוהו: **ואם לעגוים.** ולמדה טובה הוא נמשך: **יתן חן.** יסייעוהו חן השמים: **מקרבן מיליה.** אותיותיו קרובות שלשתן קרובות כסדרן של אלפא ביתא:

אמה מרחקן מיליה. זו בתחילת אל״ף בי״ת חו באמצע וחו בסוף: **אחד כרעא.** כל אות ואות שבו עומדת על רגל אחד: **אמה מלכן לבוני.** מושכנין מתחיה אותיותיו כמין לבינה דאל״ף הרי יש לה ב׳ רגליים ומושכה טוב ורגל השני רחב: **אתאוה לו.** בתמיה. וכן כולן: **ע״כ מדם הרשעים.** כן הוא נדרש אצל רשעים: **אם אם כוש.** מלחטוא: **ג״ר ד״ק גור בדוק.** נפשך תהא גרורה תחת כסאי ודוק שמים: **י״ס כ״ל.** גיהנם קרוי יס כל לפי שהרוב הולכים שם: **אמר שר של גיהנם.** ליס שלי תן את כל העולם ואפי׳ ישראל: **אמר ליה אם״ם כע״ע גי״ף.** אלפא ביתא היא אצל א״ת ב״ש וכולן סדורות בספר יצירה: **אני אחוס עליהם על שבעטו בגי״ף.** בגיאוף: **דכ״ך.** טוטריקון דכיס כגיס לדיקים: **אין לך.** גיהנם אלך בהן בישראל: **ומרו״ן ש״ם.** ואומר שר של גיהנם זוגני מזרעו של שת כל העובדי כוכבים וישראל: **א״ל כ״ס.** אמר לו הקב״ה לא יהא לך אלך בהם: **ג״ן ד״ם.** אמר הקב״ה אוליכם לגן עדן: **ה״ע ו״ף.** הנני עף ברעב: **ז״ץ ח״ק.** הללו זרעו של יעקב הם ולא אתנם לך: **ע״ר י״ש כ״פ.** שמור לי והמתן יש לי כתות אחרות:

מתני׳

גרועי קא מגרע ליה דאמר רבי חייא בר אבא מנצפך צופים אמרום. ופ״ת דהכא משמע דבפתוחה קאמר דלופיס אמרוס ובפ״ק דמגילה (דף כ:) פריך עלה דר׳ חייא בר אבא מאלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר ועוד האמר רב חסדא מס ומסמך שבלוחות בנם היו עומדים משמע דר׳ חייא בפתוחה איירי ואור״י דהכי קאמר התם ועוד האמר רב חסדא ועוד אי רבי חייא בר אבא בפתוחה איירי תקשה נמי דרב חסדא אלא ודאי בפתוחה איירי והא דנקט מנצפך ולא נקט להו כסדר אלפא ביתא משום דמנצפך משמע מן לופיס[3]: **נבוב** בובן בחר רחב. תימה דאמאי נקט להו כיון דלא הוה בלוחות: **א״ל** לר׳ יהושע בן לוי אתו דרדקי כו׳. בירושלמי[4] ובבבלית[5] רבה (פ׳ ח) קאמר דר׳ אליעזר ור׳ יהושע הוו מאותן דרדקי וחולק על הס״ם שלנו והא דאמר בפרקי דר׳ אליעזר שלא למד ר׳ אליעזר תורה אלא עד שהיה גדול היינו שלא עסק עד שנעשה גדול: **אית** דגרסי **בא** ליטמא פתחין לו. כלומר יש לו פתחים ליכנס בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל דשניק ליה פתח ליכנס ולהגהו דגרסי בא ליטמא פותחין לו צריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחין:

מתכון

נפשיה ומ״ט מהדר אפיה דדל״ת מגימ״ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה״ו זה שמו של הקב״ה ז״ח ט״י כ״ל ואם אתה עושה כן הקב״ה זן אותך וחן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה״ב מ״ם פתוחה מ״ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו״ן כפופה נו״ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט ס״ע סמוך עניים ל״א[6] סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ׳ כפופה פ׳ פשוטה פה פתוח פה סתום צד״י כפופה וצד״י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו״ף קדוש רי״ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו״ף מרי״ש אמר הקב״ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדרה תגיה דקו״ף לגבי רי״ש אמר הקב״ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ״ט כרעיה דקו״ף תלויה[7] דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש[8] דאמר ר״ל מ״ד[2] אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו שי״ן שקר תי״ו אמת מאי טעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שביח קושטא לא שביח ומ״ט שיקרא אחדא כרעיה קאי ואמת מלכן לבוניה קושטא קאי שיקרא לא קאי א״ת ב״ש אותי תעב אתאוה לו ב״ש בי לא חשק שמי יחול עליו ג״ר גופו טימא ארחם עליו ד״ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א״ת ב״ש אם אתה בוש ג״ר ד״ק אם אתה עושה כן גור בדוק ה״ן ו״ף חציצה הוי בינך לאף ז״ע ח״ם ט״ן ואין אתה מזדעזע מן השטן י״ם כ״ל אמר [שר של] גיהנם לפני הקב״ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב״ה אח״ם בט״ע גי״ף אני חם עליהם מפני שבעטו בגי״ף דב״ן דכים הם כנים הם צדיקים הם הל״ק אין לך חלק בהן ומרז״ן ש״ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זגיני מזרעו של שת א״ל א״ל ב״ם ג״ן ד״ם להיכן אוליכן[9] לגן הדם ה״ע ו״ף אמר גיהנם לפני הקב״ה רבונו של עולם עיף אנכי ז״ץ ח״ק הללו זרעו של יצחק ט״ר י״ש כ״ת טר יש לי כיתות כיתות של עובדי כוכבים שאני נותן לך:

מתני׳

מסורת הש״ס

[1] מגילה כ:, כ) ג״ז סס, [2] [סס ריומא פ. תמורה טז:], [3] יומא פ., פ) [ל״ל בסר היכל], [4] [פי׳ עיטוגין נד: לקן תורה נקנית וכו׳], [5] [מנחות כט: ע״ש], [6] יומא לח: ע״ז עה. מנחות כט:, [7] [דף כ:], [8] [ברכות סג.], [9] [סס], [10] [וס״ע תוס׳ מגילה כ: ד״ה ועיד], [11] [מגילה פ״ח ה״ח], [12] תנות דר״נ פ״ו,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ לחיכן אוליכם לגן: (ב) יש״י ד״ה מיהוה וכו׳ תרוייהו ולא הוה ידעי:

רבינו חננאל

דעלויי עלייה דכל אות שהיתה כתובה בלוחות השובה היא ומעולה מן האותיות שנתוספו אח״כ, ובלוחות לא היה מ״ם אלא סתומה, כרב חסדא דאמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך שבלוחות בנם היו עומדין. פי׳ מ״ם סתום, מכל צד הוא סתום כמו סמ״ך, וכיון שהיו האותיות כולן בלוחות חרוצות חרוטות מפולשות, הרי (כיס) [אות] האמצעי כגון הלבן שלהן עומד הלבן בלוח, אבל מ״ם וסמ״ך שאין להם במה להיסמך, בגם עומד הלבן שבתוכם, שאילו נפל הלבן היה נראה מקומו נקב ואין בו צורת האות, לפיכך המ״ם סתום כיון שהיה חרות בלוחות יש בו עילוי, אלא המ״ם הפתוח גרוע הוא וכיון שעשה הסתום פתוח גרועי גרועה שהפתוחין מחודשין ולא היו בלוחות, א״ר ירמיה ואיתיבה ר׳ חייא בר אבא מנצפ״ך צופים אמרום. ופריק לעולם מהיה הוו בלוחות הפתוחות והסתומות, שאין נביא יכול לחדש דבר, וכך היו מתוקנין להיות הפתוחות בראש התיבה ובאמצעה, והסתומות בסוף התיבה. ורוב העם מן הסופרים ההדיוטות שכתום, והיו כותבין הפתומין בין באמצע תיבה בין בסוף תיבה, וכן הפתוחות, עד שחזרו ביד ותיקנום להם כאשר היו מסורין מיוסדין בידיהן, וכיון שהיתה יכולה הכתב מפולשות מצד זה לצד זה קימא דרב חסדא שהיה נראה מאחוריו הנוף, כדרך הנקרא כתב שע״ג זכוכית מאחוריו.

תורה אור השלם

1 אלה המצות אשר צוה יי את משה אל בני ישראל בהר סיני: ויקרא כז לד
2 אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן:
משלי ג ל

מוסף רש״י

בנם היו עומדין. שהיתה תקיקתן מסוי עבריהן הלכך שאר אותיות יש להן מקום דבק, אלא מ״ם וסמ״ך היתה נאחיל (מגילה ג.). מנצפך. כפל אותיות, צופים אמרום. נגילי הדוכות (מגילה ג.). אם ללצים. הוא בא להתחבר, הוא יליץ. לא יסעדוהו ולא ישוויהו, אם לענוים הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שכידו ליתן (יומא לח:) לו: הוא יליץ, הקב״ה ילין לאתו, לומר פותח לו לחיות לך (מחוות כב:). בא ליטמא. כיון שבא אדם לעשות ולהיות רשע, פותחין לו. אמתא הטימאה לימים טו, מספיקין כידו וחין מונעין ממנו מן הטמים לעבכו (יומא שם).

רב נסים גאון

פרק שנים עשר הבונה אמרו ליה לר׳ יהושע בן לוי אתו דרדקי לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי׳ בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו. בתחילת בראשית רר׳ אושעיא אמרו מעשה היה ביום סגריר ולא נכנסו חכמים לבית הוועד והיו שם תינוקות, אמרו באו ונעשה כצופים כו׳. ויש אומרים ר״א ור׳ יהושע ור״ע היו, קראו עליהן גם במעלליו יתנכר נער. ומשכחת לה בגמ׳ דבני מערבא בפ׳ מגילה נקראת והל מז.

פליק פרק הבונה

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com